

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

ADLE AZİZOĞLU VE SADAT AZİZOĞLU BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2014/15732)

Karar Tarihi: 24/1/2018

R.G. Tarih ve Sayı: 8/3/2018 - 30354

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Burhan ÜSTÜN
Üyeler : Nuri NECİPOĞLU
Kadir ÖZKAYA
Rıdvan GÜLEÇ
Yusuf Şevki HAKYEMEZ
Raportör : Murat İlder DEVECİ
Başvurucular : 1. Adle AZİZOĞLU
2. Sadat AZİZOĞLU
Vekili : Av. Osman TELLİOĞLU

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, ateşli silahla saldırı eylemine karşı gerekli önlemlerin alınmaması sebebiyle iki kişinin ölmesi ve bu olayla ilgili etkili bir ceza soruşturması yürütülmemesi nedenleriyle yaşam hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 26/9/2014 tarihinde yapılmıştır.
3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.
4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.
5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.
6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü sunmuştur.
7. Başvurucular, Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

III. OLAY VE OLGULAR

8. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve aslı temin edilen Mazıdağı Cumhuriyet Başsavcılığına (Cumhuriyet Başsavcılığı) ait soruşturma dosyasında mevcut bilgi ve belgeler çerçevesinde olaylar özetle şöyledir:

9. Başvurucu Adle Azizoglu'nun çocukları, diğer başvuru Sadat Azizoglu'nun ise kardeşleri olan V.İ. ve A.A. 12/2/1993 tarihinde saat 17.00-17.30 sıralarında Mardin'in Mazıdağı ilçesindeki evlerine doğru yürürlerken kimlik bilgileri tespit edilemeyen kişilerin

uzun namlulu silahlarla gerçekleştirdikleri saldırıya maruz kalıp yaralanmışlar ve Dicle Üniversitesi Tıp Fakültesi Hastanesine (Hastane) götürülürlerken yolda vefat etmişlerdir.

10. Bu olayla ilgili Cumhuriyet Başsavcılığınca derhâl soruşturma açılmış; aynı gün saat 18.00 sıralarında olay yeri kolluk görevlilerince incelenmiş ve olay yerinden uzun namlulu otomatik silahlara ait kırk üç mermi kovanı ele geçirilmiştir. Olay yerinin krokisini de çizen kolluk görevlileri 13/2/1993 tarihinde saat 06.30 sıralarında olay yerini tekrar incelemiş ve bu kez uzun namlulu otomatik silahlara ait on dört mermi kovanı ele geçirmişlerdir.

11. Olay yerinin çevresindeki evlerde kolluk görevlilerince yapılan aramalarda durumları şüpheli görülen M.E., T.T., C.T. ve M.E. yakalanmış ve kişilerin "ifade sahibi" sıfatıyla ifadeleri alınmıştır. Olayla ilgileri tespit edilemeyen bu kişiler ifade sonrası serbest bırakılmıştır.

12. Hastaneye götürülürken yolda vefat etmeleri nedeniyle V.İ. ile A.A.nın cesetleri üzerindeki ölü muayenesi ve otopsi işlemleri nöbetçi Diyarbakır Cumhuriyet savcısının nezaretinde 12/2/1993 tarihinde saat 20.30 sıralarında Hastanede yapılmıştır. Yapılan otopsi işleminde V.İ.nin "*ateşli silah mermi çekirdekleri yaralanmasına bağlı etraf kırıkları, boyun omur kırıkları ile birleşik müdelle ve iç organ yaralanmasından gelişen iç kanama*" sonucu, A.A.nın ise "*ateşli silah yaralanmasına bağlı büyük damar yaralanmasından ileri gelen kanama*" sonucu öldüğü tespit edilmiştir.

13. Otopsi işlemi sırasında V.İ.nin cesedinden bir adet mermi çekirdeği gömleği ile bir adet uzun namlulu silaha ait mermi çekirdeği nüvesi, A.A.nın cesedinden ise bir adet uzun namlulu silaha ait mermi çekirdeği nüvesi çıkarılmıştır.

14. Ölü muayenesi ve otopsi işlemlerine ilişkin soruşturma evrakları, Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcılığının yetkisizlik kararıyla Cumhuriyet Başsavcılığına gönderilmiştir.

15. Olay esnasında yaralanan Sadat Azizoğlu'nun vücudundan 13/2/1993 tarihinde bir adet ateşli silah mermi çekirdeği çıkarılmış ve söz konusu mermi çekirdeği Hastane yetkilileri tarafından Cumhuriyet Başsavcılığına gönderilmiştir.

16. Diyarbakır Devlet Güvenlik Mahkemesi Cumhuriyet Başsavcılığı (DGM Cumhuriyet Başsavcılığı) 16/2/1993 tarihinde Cumhuriyet Başsavcılığına müzekkere yazarak suç faillerinin sıkı bir şekilde araştırılarak yakalanmalarının sağlanmasını, soruşturma evrakının ikmali ve soruşturma evraklarının görevsizlik kararıyla birlikte gönderilmesini istemiştir.

17. Kolluk görevlilerince 14/2/1993 ile 18/2/1993 tarihleri arasında S.A., H.İ., R.E., H.T., A.A., G.A. ve Ş.A.nın tanık sıfatıyla ifadeleri alınmıştır. Söz konusu kişiler, faillerin tespitine ve yakalanmalarına imkân verecek herhangi bir beyanda bulunmamışlardır.

18. V.İ. ile A.A.nın babası olan ve saldırı esnasında kendisi de ağır yaralanan M.Ş.A.nın 1/3/1993 tarihinde ifadesi alınmıştır. M.Ş.A. saldırganların dört kişi olduğunu ifade etmiş, bunlardan bir tanesinin kıyafetlerini tarif etmiş, diğer üç saldırganın yüzünü görmediğini ve gördüğü kişiyi yeniden görse de tanıyamayacağını beyan etmiştir.

19. Olay yerinden elde edilen elli yedi adet boş kovan ile sokak üzerinde yapılan kontrolde T.U. isimli kişiden elde edilen makineli tabanca ve bu tabancaya ait on beş adet mermiyi balistik yönden inceleyen Diyarbakır Bölge Kriminal Polis Laboratuvarı 8/3/1993 tarihli uzmanlık raporunda; elli yedi adet kovanın üç ayrı silahtan atılmakla birlikte mahut tabancanın bu silahlardan biri olmadığını, boş kovanların çeşitli makamlardan inceleme için gönderilecek silahlardan atılıp atılmadığının tespiti için geçici olarak alıkonulduğunu belirtmiştir.

20. Cumhuriyet Başsavcılığı 29/4/1993 tarihinde Mazıdağı Emniyet Amirliğine müzekkere yazarak faillerin zamanaşımı süresi sonuna kadar araştırılmasını, tespitleri hâlinde Cumhuriyet Başsavcılığında hazır edilmelerini ve üçer ayda bir durumdan haber verilmesini istemiştir. Söz konusu yazıya istinaden faillerin tespitine çalışıldığı yönünde kolluk görevlilerince belli aralıklarla tutulan tutanaklar Cumhuriyet Başsavcılığına gönderilmiştir.

21. Cumhuriyet Başsavcılığı, olayın teröristlerce gerçekleştirildiği kanaatine varmış ve 19/1/1994 tarihinde (Görevsizlik kararında karar tarihi 19/1/1993 olarak belirtilmişse de olayın 12/2/1993 tarihinde gerçekleşmesi ve karar numarasının 1994 yılına ait olması nedeniyle kararın 19/1/1994 tarihinde verildiği sonucuna varılmıştır.) görevsizlik kararı vererek soruşturma evraklarını DGM Cumhuriyet Başsavcılığına göndermiştir.

22. DGM Cumhuriyet Başsavcılığı 2/2/1994 ve 2/8/1999 tarihlerinde, olayla ilgili beyan ve ihbar varsa bildirilmesi, faillerin tespitine çalışılması, arama ve neticelerinden üç ayda bir haber verilmesi için Cumhuriyet Başsavcılığına, Mazıdağı İlçe Jandarma Komutanlığına, Mardin İl Emniyet Müdürlüğü ve İl Jandarma Komutanlığına müzekkereler yazmıştır. Söz konusu yazılara istinaden faillerin tespitine çalışıldığı yönünde kolluk görevlilerince belli aralıklarla tutulan tutanaklar DGM Cumhuriyet Başsavcılığına gönderilmiştir.

23. DGM Cumhuriyet Başsavcılığı 5/8/2002 tarihinde, zamanaşımı süresi doluncaya kadar olayla ilgili beyan ve ihbar varsa bildirilmesi, faillerin tespitine çalışılması için daimî arama kararı vermiştir. Kararda olay tarihi 12/2/1994, zamanaşımı tarihi ise 13/2/2014 olarak belirtilmiştir.

24. DGM Cumhuriyet Başsavcılığının "geçici olarak alıkonulan kovanların faili meçhul olaylarla karşılaştırılmasına ilişkin mukayese raporunun gönderilmesi" isteğine ilişkin yazıya Diyarbakır Kriminal Polis Laboratuvarınca verilen 9/8/2002 tarihli cevapta; herhangi bir irtibata rastlanmadığı, irtibat sağlandığında ek rapor ile ayrıca bilgi verileceği belirtilmiştir.

25. DGM Cumhuriyet Başsavcılığının talebi üzerine Diyarbakır 4 No.lu DGM Yedek Üyeliğince 4/10/2002 tarihinde Başsavcılığın adli emanetinde bulunan üç adet mermi çekirdeğinin müsaderesine karar verilmiştir.

26. Diyarbakır Kriminal Polis Laboratuvarına müzekkere yazılması sonrasında DGM Cumhuriyet Başsavcılığınca olayın aydınlatılmasına ve faillerin tespitine yönelik herhangi bir soruşturma işlemi yapılmamış, yalnızca faillerin tespitine çalışıldığı yönünde kolluk görevlilerince belli aralıklarla tutulan ve zamanla sıradan hâle gelen tutanaklar -ki bu tutanakların sonuncusu 17/6/2013 tarihlidir- soruşturma evrakları arasına alınmıştır.

27. Başvurucu Adle Azizoğlu 14/10/2010 tarihinde vekili aracılığıyla soruşturma dosyasının fotokopisini almıştır.

28. Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcılığı (TMK 10. madde ile görevli), 21/2/2014 tarihli ve 6526 sayılı Kanun ile 12/4/1991 tarihli ve 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu'nun 10. maddesi uyarınca kurulan mahkemeler ile Cumhuriyet başsavcılıklarının görevlerine son verildiği ve soruşturma yetkisinin yetkili Cumhuriyet Başsavcılığına ait olduğu gerekçesiyle 10/3/2014 tarihinde yetkisizlik kararı vermiş ve soruşturma evraklarını Cumhuriyet Başsavcılığına göndermiştir.

29. Cumhuriyet Başsavcılığı, dava zamanaşımı süresinin yirmi yıl olduğu ve bu sürenin de 14/2/2014 tarihinde dolduğu gerekçesiyle 9/6/2014 tarihinde kovuşturmayaya yer olmadığına dair karar vermiştir. Söz konusu kararda, suç vasfı "devlet egemenliği altında bulunan topraklardan bir kısmını devlet idaresinden ayırmaya çalışmak" olarak belirtilmiştir.

30. Başvurucuların;

- En başından itibaren etkili ve yeterli bir soruşturma yürütülmediği,
- Silahlı saldırının terör örgütüne yapıldığı kabul edilmesine rağmen söz konusu terör örgütüyle ilgili çevre il ve ilçelerde yürütülen soruşturmanın araştırılmadığı,
- Olay yerinin çevresinde yaşayan kişilerin ifadelerinin alınmadığı,
- Faillerin robot resimlerinin çizilmediği,
- Göstermelik bir soruşturma yürütülerek sadece "daimî arama kararı" verildiği,
- Suçun insanlığa karşı işlenen suç olarak kabul edilmesi gerektiği ve bu suçlarla ilgili zaman aşımı süresi bulunmadığı iddialarıyla kovuşturmaya yer olmadığına dair karara yaptıkları itiraz, Mardin Sulh Ceza Hâkimliğince 22/8/2014 tarihinde reddedilmiştir.

31. Bu karar başvurucular tarafından 10/9/2014 tarihinde öğrenilmiş olup 26/9/2014 tarihinde bireysel başvuruda bulunulmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

32. 1/3/1926 tarihli ve 765 sayılı mülga Türk Ceza Kanunu'nun 102. maddesinin (1), (2) ve (6) numaralı fıkraları şöyledir:

"Kanunda başka türlü yazılmış olan ahvalin maadasında hukuku âmme davası:

(1) Ağırlaştırılmış müebbet ağır hapis ve müebbet ağır hapis cezaların müstelzim cürümlerde yirmi sene,

(2) Yirmi seneden aşağı olmamak üzere muvakkat ağır hapis cezasını müstelzim cürümlerde on beş sene,

...

(6) Bundan evvelki bentlerde beyan olunan miktardan aşağı cezaları müstelzim kabahatlerde alt ay geçmesiyle ortadan kalkar."

33. 765 sayılı mülga Kanun'un 104. maddesi şöyledir:

" Hukuku âmme davasının müruru zamanı, mahkûmiyet hükmü, yakalama, tevkif, celp veya ihzar müzekkereleri, adli makamlar huzurunda maznunun sorguya çekilmesi, maznun hakkında son tahkikatın açılmasına dair veya C. Müddeiumumîsi tarafından mahkemeye yazılan iddianame ile kesilir.

Bu halde müruru zaman, kesilme gününden itibaren yeniden işlemeye başlar. Eğer müruru zamanı kesen muameleler müteaddit ise müruru zaman bunların en sonuncusundan itibaren tekrar işlemeye başlar. Ancak bu sebepler müruru zaman müddetini 102'inci maddede ayrı ayrı muayyen olan müddetlerin yarısının ilavesiyle baliğ olacağı müddetten fazla uzatamaz."

34. 765 sayılı mülga Kanun'un 125. maddesi şöyledir:

"Devlet topraklarının tamamını veya bir kısmını yabancı bir Devletin hakimiyeti altına koymağa veya Devletin istiklalini tenkise veya birliğini bozmağa veya Devletin hakimiyeti altında bulunan topraklardan bir kısmını Devlet idaresinden ayırmağa matuf bir fiil işleyen kimse ağırlaştırılmış müebbet ağır hapis cezasile cezalandırılır."

35. 765 sayılı mülga Kanun'un 448. maddesi şöyledir:

"Her kim, bir kimseyi kasten öldürürse 24 seneden 30 seneye kadar ağır hapis cezasına mahkum olur."

36. 765 sayılı mülga Kanun'un 450. maddesi şöyledir:

"Öldürmek fiili:

...

5. Birden ziyade kimseler aleyhine işlenirse ... fail, ağırlaştırılmış müebbet ağır hapis cezasına mahkum edilir."

37. 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun "Zaman bakımından uygulama" kenar başlıklı 7. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

"(2) Suçun işlendiği zaman yürürlükte bulunan kanun ile sonradan yürürlüğe giren kanunların hükümleri farklı ise, failin lehine olan kanun uygulanır ve infaz edilir."

38. 5237 sayılı Kanun'un "Dava zamanaşımı" kenar başlıklı 66. maddesinin (1), (3) ve (4) numaralı fıkraları şöyledir:

"(1) Kanunda başka türlü yazılmış olan hâller dışında kamu davası;

a) Ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasını gerektiren suçlarda otuz yıl,

b) Müebbet hapis cezasını gerektiren suçlarda yirmibeş yıl,

...

Geçmesiyle düşer.

...

(3) Dava zamanaşımı süresinin belirlenmesinde dosyadaki mevcut deliller itibarıyla suçun daha ağır cezayı gerektiren nitelikli hâlleri de göz önünde bulundurulur.

(4) Yukarıdaki fıkralarda yer alan sürelerin belirlenmesinde suçun kanunda yer alan cezasının yukarı sınırı göz önünde bulundurulur; seçimlik cezaları gerektiren suçlarda zamanaşımı bakımından hapis cezası esas alınır..."

39. 5237 sayılı Kanun'un "Dava zamanaşımı süresinin durması veya kesilmesi" kenar başlıklı 67. maddesinin (2), (3) ve (4) numaralı fıkraları şöyledir:

"(2) Bir suçla ilgili olarak;

a) Şüpheli veya sanıklardan birinin savcı huzurunda ifadesinin alınması veya sorguya çekilmesi,

b) Şüpheli veya sanıklardan biri hakkında tutuklama kararının verilmesi,

c) Suçla ilgili olarak iddianame düzenlenmesi,

d) Sanıklardan bir kısmı hakkında da olsa, mahkûmiyet kararı verilmesi,

Halinde, dava zamanaşımı kesilir.

(3) Dava zamanaşımı kesildiğinde, zamanaşımı süresi yeniden işlemeye başlar. Dava zamanaşımını kesen birden fazla nedenin bulunması halinde, zamanaşımı süresi son kesme nedeninin gerçekleştiği tarihten itibaren yeniden işlemeye başlar.

(4) Kesilme halinde, zamanaşımı süresi ilgili suça ilişkin olarak Kanunda belirlenen sürenin en fazla yarısına kadar uzar."

40. 5237 sayılı Kanun'un "Kasten öldürme" kenar başlıklı 81. maddesi şöyledir:

"(1) Bir insanı kasten öldüren kişi, müebbet hapis cezası ile cezalandırılır."

41. 5237 sayılı Kanun'un "Devletin birliğini ve ülke bütünlüğünü bozmak" kenar başlıklı 302. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"(1) Devlet topraklarının tamamını veya bir kısmını yabancı bir devletin egemenliği altına koymaya veya Devletin bağımsızlığını zayıflatmaya veya birliğini bozmaya veya Devletin egemenliği altında bulunan topraklardan bir kısmını Devlet idaresinden ayırmaya yönelik bir fiil işleyen kimse, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası ile cezalandırılır."

42. 5271 sayılı Kanun'un "*Kovuşturmayaya yer olmadığına dair karar*" kenar başlıklı 172. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"(1) Cumhuriyet savcısı, soruşturma evresi sonunda, kamu davasının açılması için yeterli şüphe oluşturacak delil elde edilememesi veya kovuşturma olanağının bulunmaması hâllerinde kovuşturmayaya yer olmadığına karar verir. Bu karar suçtan zarar gören ile önceden ifadesi alınmış veya sorguya çekilmiş şüpheliye bildirilir. Kararda, itiraz hakkı, süresi ve mercii gösterilir."

43. 5271 sayılı Kanun'un "*Cumhuriyet savcısının kararına itiraz*" kenar başlıklı 173. maddesinin 18/6/2014 tarihli ve 6545 sayılı Kanun'la değişik (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"(1) Suçtan zarar gören, kovuşturmayaya yer olmadığına dair kararın kendisine tebliğ edildiği tarihten itibaren onbeş gün içinde, bu kararı veren Cumhuriyet savcısının yargı çevresinde görev yaptığı ağır ceza mahkemesinin bulunduğu yerdeki sulh ceza hâkimliğine itiraz edebilir."

44. Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu tarafından kabul edilen (11/12/2010 tarihli ve 6087 sayılı Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu Kanunu'na 6524 sayılı Kanun'un 39. maddesi ile eklenen geçici 4. maddenin (6) numaralı fıkrası gereğince yürürlükten kaldırılmış olan ancak başvuruya konu soruşturmanın yürütüldüğü belirli bir periyotta yürürlükte olan) 18/10/2011 tarihli ve faili meçhul olay ve cinayetlerin soruşturma usul ve esaslarına ilişkin Genelge'nin ilgili bölümü şöyledir:

"...

50. Faili meçhul olay ve cinayetlerin soruşturulmasında,

...

g) Soruşturma evraklarının ilgili Cumhuriyet savcısı tarafından sık sık gözder geçirilmesi, ancak sadece soruşturma evrakının en üstündeki müzekkereye cevap verilmiş olup olmadığı ile yetinilmeyerek içeriği itibarıyla başkaca eksik kalmış bir husus varsa onun da tamamlanması için gerekli yazının yazılması, sonucunun uygun aralıklarla takip edilmesi,

..."

B. Uluslararası Hukuk

45. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) "*İnsan haklarına saygı yükümlülüğü*" kenar başlıklı 1. maddesi şöyledir:

"Yüksek Sözleşmeci Taraflar kendi yetki alanları içinde bulunan herkesin, bu Sözleşme'nin birinci bölümünde açıklanan hak ve özgürlüklerden yararlanmalarını sağlarlar"

46. Sözleşme'nin "*Yaşam hakkı*" kenar başlıklı 2. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

" Herkesin yaşam hakkı yasayla korunur. Yasanın ölüm cezası ile cezalandırdığı bir suçtan dolayı hakkında mahkemece hükmedilen bu cezanın infaz edilmesi dışında, hiç kimsenin yaşamına kasten son verilemez.

..."

47. Sözleşme'nin "*Kabul edilebilirlik koşulları*" kenar başlıklı 35. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"Mahkeme'ye ancak, uluslararası hukukun genel olarak kabul edilen ilkeleri uyarınca iç hukuk yollarının tüketilmesinden sonra ve iç hukuktaki kesin karar tarihinden itibaren altı aylık bir süre içinde başvurulabilir."

48. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM), Sözleşme'nin 2. maddesinin 1. maddesiyle birlikte yorumlandığında devletin yaşama hakkı kapsamındaki bir olayı etkili

soruşturma yükümlülüğünün bulunduğunu kabul etmiştir (Birçok karar arasından söz konusu yükümlülüğün belirgin bir şekilde ilk kez vurgulandığı karar için bkz. *McCann ve diğerleri/Birleşik Krallık* [BD], B. No: 18984/91, 27/9/1995, § 161). AİHM'e göre bu yükümlülük, sadece bir kamu görevlisinin eylemi veya ihmali sonucu meydana gelen ölüm olayları açısından geçerli değildir (*Salman/Türkiye* [BD], B. No: 21986/93, 27/6/2000, § 105; *Şener Can ve diğerleri/Türkiye* (k.k.), B. No: 27446/12, 25/11/2014, § 37). Devletin doğal olmayan her ölüm olayında -öldürmeme ya da yaşamı korumama yükümlülüklerini ihlal etmemiş olsa da- gerçekleşen ölümün sebebini ve varsa sorumlularını ortaya çıkarmaya yönelik etkili bir soruşturma yapma yükümlülüğü vardır. Ayrıca devletin etkili soruşturma yapma şeklindeki usul yükümlülüğü, maddi yükümlülükten ayrı ve bağımsız bir yükümlülük hâline gelmiştir. AİHM'e göre bir soruşturmanın etkili sayılabilmesi için bazı ilkelerin yerine getirilmesi gerekir.

49. AİHM, yukarıda belirtilen *McCann ve diğerleri/Birleşik Krallık* kararından önce de önüne gelen davalarda soruşturmanın etkililiğinin tespiti bakımından uyguladığı birtakım ilkeleri *Hugh Jordan/Birleşik Krallık* (B. No: 24746/94, 4/5/2001, §§ 105-109) kararında sistematikleştirmiş ve yaşama hakkına ilişkin başvurularda bu ilkelerin her birinin yerine getirilip getirilmediğini incelemiştir. AİHM'in yaşama hakkı kapsamında soruşturmanın etkililiğine ilişkin belirlediği ilkeler şöyledir:

-Soruşturma makamlarının yaşama hakkıyla ilgili konulardan haberdar olduklarında kendiliğinden harekete geçmeleri (*Hugh Jordan/Birleşik Krallık*, § 105)

-Soruşturma makamlarının bağımsız olmaları (*Hugh Jordan/Birleşik Krallık*, § 106)

-Soruşturmanın sorumluların tespitini ve cezalandırılmasını sağlayabilecek şekilde etkili olması, bu kapsamda olayı aydınlatmaya yarayabilecek bütün delillerin toplanması (*Hugh Jordan/Birleşik Krallık*, § 107)

-Soruşturmanın makul bir süratle tamamlanması (*Hugh Jordan/Birleşik Krallık*, § 108)

-Yürütülen soruşturmanın ve sonuçlarının kamu denetimine açık olması, her olayda ölen kişinin yakınlarının veya başvurucunun meşru menfaatlerini korumak için bu sürece gerekli olduğu ölçüde katılmalarının sağlanması (*Hugh Jordan/Birleşik Krallık*, § 109).

50. AİHM, ayrıca insan hakları ihlalleri ile ilgili iddialarda soruşturma yükümlülüğünün mutlaka iddiayı kabul etme anlamına gelmediğini ancak iddiaların ciddiye alınması ve adil bir sonucu garanti eden bir usulle soruşturulması gerektiğini birçok kararında dile getirmiştir (*Hugh Jordan/Birleşik Krallık*, § 107, *Saçılık ve diğerleri/Türkiye*, B. No: 43044/05, 45001/05, 5/7/2011, § 90).

51. AİHM'in yaşama hakkı kapsamında etkili soruşturma yükümlülüğüne ilişkin olaya uygulanabilecek içtihatları genel olarak bu yönde olmakla birlikte AİHM'in etkili soruşturma yükümlülüğünün ihlal edildiği şikâyetlerine ilişkin bireysel başvuru süresi ile ilgili olan içtihatlarına da yer vermek gerekir. AİHM, söz konusu içtihatlarında aşağıda ayrıntılarına da yer verileceği üzere etkili soruşturma yürütülmediğini ileri süren başvurularda belirli konularda özen gösterme ödevi yüklemektedir. Bu ödevin yerine getirilmediğini belirlediği olaylarda ise başvuruları süre aşımı nedeniyle reddetmektedir.

52. AİHM kararlarında, Sözleşme'nin 35. maddesinde öngörülen altı aylık süre sınırının birkaç amaca hizmet ettiği belirtilmekte ve bu sınırlamanın esas amacının Sözleşme kapsamında mesele oluşturan davaların makul bir süre içinde incelenmesini sağlayarak

hukuki güvenliği (belirliliği), yetkili makamların ve ilgili diğer kişilerin uzun süre belirsiz bir durumda tutulmasını önlemek olduğu ifade edilmektedir (*Mocanu ve diğerleri/Romanya* [BD], B. No: 10865/09, 45886/07, 17/9/2014, § 258; *Sabri Güneş/Türkiye* [BD], B. No: 27396/06, 29/6/2012, § 39; *El Masri/“Eski Yugoslav Makedonya Cumhuriyeti”* [BD], B. No: 39630/09, 13/12/2012, § 135; *Jeronovičs/Letonya* [BD], B. No: 44898/10, 5/7/2016, § 74; *Bulut ve Yavuz/Türkiye* (k.k.), B. No: 73065/01, 28/5/2002; *Fındık/Türkiye ve Kartal/Türkiye* (k.k.), B. No: 33898/11, 35798/11, 9/10/2012, § 10).

53. Bu kural, AİHM tarafından uygulanan denetime zaman sınırı getirmekte ve hem bireylerin hem de devlet makamlarının dikkatini bu süre sona erdiğinde herhangi bir denetim yapılmayacağı hususuna çekmektedir (*Sabri Güneş*, § 40; *El Masri*, § 135). AİHM'e göre bu tür bir süre sınırı, Sözleşmeciler tarafların geçmiş kararlarının sürekli olarak gündeme getirilmesini önleme istekleri ile paralellik taşıdığı gibi düzen, istikrar ve huzurun sağlanmasına ilişkin haklı bir kaygıdan da kaynaklanmaktadır (*Sabri Güneş*, § 40).

54. Diğer taraftan AİHM'e göre altı aylık süre kuralı, meseleler henüz yeni iken zamanın geçmesi ile ilgili hakikatlerin ortaya çıkması zorlaşmadan ve söz konusu sorunun adil bir biçimde değerlendirilmesi neredeyse imkânsız duruma gelmeden önce meselelerin incelenebilmesini garanti altına alır (*Jeronovičs/Letonya*, § 74). Yukarıda vurgulandığı üzere altı aylık süre kuralının belirlenmesinin birden fazla amacı bulunmaktadır ve bu amaçlardan en önemlilerinden biri de davaya konu olaylara ilişkin gerçeklerin tespit edilmesini kolaylaştırmaktır. Zira gündeme getirilen sorunların adil bir şekilde incelenmesi, zaman geçtikçe zorlaşacaktır (*Benzer ve diğerleri/Türkiye*, B. No: 23502/06, 12/11/2013, § 126).

55. AİHM'e göre altı aylık süre, kural olarak iç hukuk yollarının tüketilmesi sürecindeki nihai karar tarihinden itibaren işlemektedir. Ancak en başından itibaren etkili bir hukuk yolunun bulunmadığı başvuru açısından açıksa bu süre; şikâyette bulunulan işlem veya tedbirin gerçekleştirildiği, söz konusu işlemin veya başvuru üzerinde yarattığı etki veya zararının bilindiği tarihten itibaren işlemektedir (*Mocanu ve diğerleri/Romanya*, § 259; *Sabri Güneş*, § 54; *El Masri*, § 136).

56. Öte yandan AİHM'e göre Sözleşme'nin 35. maddesi, başvuru sahibinin şikâyeti ulusal seviyede nihai olarak karara bağlanmadan önce başvurusunu AİHM'e sunması gerektiği şeklinde yorumlanamaz zira böyle bir durumda ikincillik prensibi ihlal edilmiş olacaktır. Bir başvuru, görünüşte var olan bir hukuk yolunu kullandığında ve söz konusu hukuk yolunu etkisiz kılan koşullardan ancak daha sonra haberdar olduğunda 35. maddenin amaçları bakımından altı aylık sürenin başvuru sahibinin söz konusu koşullardan ilk haberdar olduğu veya olması gerektiği tarihten başlatılması uygun olabilir (*Paul ve Audrey Edwards/Birleşik Krallık* (k.k.), B. No: 46477/99, 7/6/2001; *El Masri*, § 136).

57. Süregiden bir durumun söz konusu olduğu davalarda, süre her gün yeniden işlemeye başlar ve altı aylık süre genellikle bu durum sona erdiğinde gerçek anlamda işler (*Varnava ve diğerleri/Türkiye* [BD], B. No: 16064/90, 16065/90, 16066/90, 16068/90, 16069/90, 16070/90, 16071/90, 16072/90 ve 16073/90, 18/9/2009, § 159; *Sabri Güneş*, § 54).

58. Ancak AİHM'e göre süregiden durumların hepsi aynı nitelikte değildir. Bir davadaki meselelerin çözüme bağlanması bakımından zaman (süre) çok önemli ise başvuru sahiplerinin iddialarını -usulünce ve adil bir şekilde çözüme bağlanabilmesini sağlayabilmek için- gerekli süratle AİHM huzurunda dile getirilmesini sağlama ödevi bulunmaktadır (*Varnava ve diğerleri*, § 160). Bu durum bilhassa Sözleşme kapsamında "belirli olayların soruşturulmasına yönelik herhangi bir yükümlülük"le ilgili şikâyetler bakımından geçerlidir. Zaman geçtikçe deliller bozulduğundan zamanın sadece devletin soruşturma yükümlülüğünün yerine getirilmesi üzerinde değil aynı zamanda AİHM'in davaya ilişkin kendi incelemesinin anlamı ve sonuçları üzerinde de bir etkisi bulunmaktadır.

Bu nedenle hiçbir etkili soruşturma yürütülmeyeceği açık hâle gelince, başka bir deyişle devletin Sözleşme kapsamındaki yükümlülüğünü yerine getirmeyeceği bariz bir görünüm kazanınca başvurucunun derhâl harekete geçmesi gerekmektedir (*Mocanu ve diğerleri/Romanya* § 262; *Varnava ve diğerleri*, § 161).

59. Başvurucunun altı aylık süre kuralına uyup uymadığının tespiti, ulusal hukuk yollarının tüketilmesi koşuluyla doğal olarak ilişkilidir ve başvurucuların iddialarının ulusal makamlarca araştırılmasını sağlamaya yönelik adımlarıyla bağlantılı olarak incelenmelidir (*Benzer ve diğerleri/Türkiye*, § 121).

60. AİHM, hâlihazırda kötü muameleye yönelik bir soruşturma ile ilgili davalarda da - bir akrabanın şüpheli ölümüne (yaşam hakkına) yönelik bir soruşturma ile ilgili davalarda olduğu gibi- başvurucuların soruşturmada hiç yol alınmadığının ve soruşturmanın etkili bir şekilde yürütülmediğinin farkında olur olmaz başvurularını süratle yapmalarının beklendiğini karara bağlamıştır (*Atallah/Fransa* (k.k.), B. No: 51987/07, 30/8/2011; *Hazar ve diğerleri/Türkiye* (k.k.), B. No: 62566/00-62577/00 ve 62579-62581/00, 10/1/2002).

61. Bununla birlikte AİHM, başvurucuların özenli davranma yükümlülüğünün birbiriyle yakından bağlantılı ancak ayrı iki yönü olduğunu vurgulamaktadır. AİHM'e göre bunlardan birincisi, başvurucuların soruşturmadaki gidişatla ilgili olarak ulusal makamlarla gecikmeksizin temasa geçmeleri -bu yükümlülük yetkili makamlara özenle başvurma gereğini ima etmektedir zira her türlü gecikme soruşturmanın etkililiğini riske atmaktadır- gerektirir. Diğerleri ise başvurucuların soruşturmanın etkili olmadığı farkına varır varmaz veya varmalarını gerektiren bir durum ortaya çıkar çıkmaz süratle AİHM'e bireysel başvuruda bulunmaları zorunluluğudur (*Nasirkhayeva/Rusya* (k.k.), B. No: 1721/07, 31/5/2011; *Akhvlediani ve diğerleri/Gürcistan* (k.k.), B. No: 22026/10, 9/4/2013, §§ 23-29; *Gusar/Moldova* (k.k.), B. No: 37204/02, 30/4/2013, §§ 14-17).

62. AİHM, bu özenli davranma ödevinin ilk kısmının -ulusal makamlara derhâl başvurma yükümlülüğü- davanın koşulları ışığında değerlendirilmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Bu bağlamda ulusal makamlara başvurmadaki gecikme, davanın karmaşıklığına ve söz konusu insan hakları ihlallerinin niteliğine bağlı olarak başvurucunun savunmasız bir durumda bulunduğu ve çok önemli olgusal veya hukuki meseleleri çözüme bağlayabilecek gelişmeleri beklemesinin makul olduğu hâllerde başvurunun kabul edilebilirliğini etkilemez (*El Masri*, § 142). Ağır nitelikteki insan hakları ihlallerinin dahi soruşturulmadığı bir korku ortamının mevcudiyeti, başvurunun geri çekilmesi veya değiştirilmesi konusunda yetkili makamların baskısı veya ihlale neden olan kamu görevlileri hakkında şikâyette bulunulması sonucunda bunun bedelinin ödettirileceği korkusunun ortaya çıkmasına yol açan haklı nedenlerin varlığı gibi hâllerdeki gecikmeler de makul görülebilir (*Benzer ve diğerleri/Türkiye*, § 131; *Akdıvar ve diğerleri/Türkiye*, B. No: 21893/93, 16/9/1996, § 10).

63. Özen yükümlülüğünün ikinci kısmına -başvurucuların soruşturmanın etkili olmadığını fark eder etmez veya fark etmesi gerekir gerekmez bireysel başvuruda bulunması ödevine- gelince AİHM, bu aşamanın hangi noktada meydana geldiğinin tespiti meselesinin muhakkak ki davanın koşullarına bağlı olduğunu ve bunu her olay için net bir şekilde saptamanın güç olduğunu dile getirmiştir. AİHM, ölüme veya kötü muameleye yönelik etkili soruşturma yürütülmediğinden şikâyet eden başvuruculara yüklenecek bu özen yükümlülüğünün ölçüsünü belirlerken bu iki tür durum arasındaki farklara rağmen büyük oranda bir ülkedeki uluslararası çatışma veya olağanüstü hâl ortamında kayıp vakaları ile ilgili şikâyette bulunan başvuruculara yüklenen özen yükümlülüğüne dair yakın tarihli içtihatlardan hareket etmektedir (*Varnava ve diğerleri*, § 165; *Türkan Yetişen ve*

diğerleri/Türkiye (k.k.), B. No: 21099/06, 10/7/2012, §§ 72-85; *Er ve diğerleri*, B. No: 23016/04, 31/7/2012, § 52).

64. AİHM; yukarıda ifade edilen ilkeler çerçevesinde başvuruçunun hiçbir soruşturma başlatılmamış olduğunun, soruşturmanın hareketsiz kaldığının veya başka şekilde etkisiz hâle geldiğinin farkında olduğunda ya da olması gerektiğinde, ayrıca bu olasılıkların "her birinde gelecekte etkili bir soruşturma yürütülmesine dair yakın ve gerçekçi bir beklenti bulunmadığında" aşırı veya nedensiz yere geciken bireysel başvuruları altı aylık başvuru süresinin geçmiş olması sebebiyle reddetmiştir (*Narin/Türkiye*, B. No: 18907/02, 15/12/2009 § 51; *Aydınlar ve diğerleri/Türkiye* (k.k.), B. No: 3575/05, 9/3/2010).

65. Başka bir deyişle AİHM, soruşturmanın etkisizliği veya eksikliği ile ilgili şikâyette bulunmak isteyen kişilerin başvurularını yapmak konusunda gereksiz yere gecikmemesini zaruri görmektedir. AİHM'e göre aradan hatırı sayılır bir süre geçtiğinde ve soruşturma faaliyetlerinde önemli gecikmeler ve fasılalar yaşandığında akrabaların (mağdurların) etkili bir soruşturma sağlanmadığı veya sağlanmayacağını anlaması gereken bir nokta gelecektir (*Mocanu ve diğerleri/Romanya*, § 268).

66. Ancak bu noktada ifade edilmelidir ki AİHM, ölen kişinin yakınları ile yetkili makamlar arasında şikâyetlere ilişkin anlamlı birtakım temaslar olduğu ve bilgi talepleri yahut soruşturma tedbirlerinde ilerleme sağlanacağına dair bazı emareler veya gerçekçi ihtimaller bulunduğu sürece başvuruçulara haksız gecikme düşüncesinin genelde uyanmayacağını da dile getirmiştir. Buna karşılık AİHM'e göre bu durumlarda dahi aradan bir süre geçtikten sonra ve araştırma faaliyetleri önemli derecede ağır işlerse veya kesintiye uğrarsa ölen kişinin yakınlarının etkili bir soruşturma yürütülmediği ve yürütülmeyeceğinin farkına varmalarının zamanı gelmiş demektir. Bu aşamaya ne zaman geldiği ise zorunlu olarak davanın kendine özgü koşulları ile ilgilidir (*Varnava ve diğerleri*, § 165).

67. Diğer taraftan AİHM'e göre başvuruçularca etkili bir ceza soruşturmasının bulunmadığının farkında olunduğu ya da olunması gerektiği durumun ortaya çıkmasından sonra soruşturma sürecinde yetkili makamlara başkaca soruşturma tedbirlerinde bulunma yönünde yeni bir yükümlülük doğurmuş olan "yeni bir delil veya bilgi" ortaya çıkarsa bu durumda başvurunun süre aşımı nedeniyle reddedilemeyeceği de unutulmamalıdır (*Brecknell/Birleşik Krallık*, B. No: 32457/04, 27/11/2007, § 71; *Gürtekin ve diğerleri/Kıbrıs* (k.k.), B. No: 60441/13, 68206/13 ve 68667/13, 11/3/2014).

68. AİHM bu konuda son olarak olaya ilişkin uzun süre etkili yürütülmeyen ancak "olayları açıklığa kavuşturabilecek nitelikteki" bir soruşturma kapsamında da önemli gelişmelerin yaşanabileceğinin göz ardı edilemeyeceğini, esasında bu noktada özellikle savaş suçları ve insanlığa karşı işlenen suçlar bağlamında, faillerin yargılanması ve mahkûm edilmesinde kamu menfaatinin gözetilmesi nedeni ile olayların üzerinden yıllar geçtikten sonra ortaya çıkma ihtimali olan yasa dışı öldürme eylemlerine ilişkin soruşturma yürütülmesi konusunda aşırı derecede kuralcı olmanın yersiz olduğunu da hatırlatmaktadır (*Benzer ve diğerleri*, § 129; *Brecknell/Birleşik Krallık*, § 69).

69. Sonuç olarak AİHM, etkili soruşturma yükümlülüğünün ihlal edildiği iddiasının ileri sürüldüğü bir başvuruda, süreye ilişkin kabul edilebilirlik kriterinin yerine getirilip getirilmediğini başvuruya konu olayın kendine özgü koşullarına, bu koşullara göre başvuruçular tarafından soruşturmaya gösterilen ilgi ve özenin derecesine, ayrıca ulusal düzeyde yürütülen soruşturmanın yeterliliğine bağlı olarak belirlemektedir (*Narin/Türkiye*, § 43).

V. İNCELEME VE GEREKÇE

70. Mahkemenin 24/1/2018 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucuların İddiaları ve Bakanlık Görüşü

71. Başvurucular, 1990'lı yıllarda pek çok kişinin silahlı saldırılar sonucu öldürülmesine rağmen V.İ. ve A.A.'nın yaşamlarının korunması için güvenlik güçlerince yeterli güvenlik önlemi alınmadığını iddia etmiştir. Öte yandan başvurucular, olayla ilgili soruşturmada saldırının terör örgütü üyelerince gerçekleştirildiği kabul edilmesine rağmen çevre il ve ilçelerde söz konusu terör örgütüyle ilgili soruşturmaların araştırılmadığını oysa olayla ilgili beyanda bulunan kişiler olabileceğini, kimlik bilgileri tespit edilemeyen failerin tespiti için "daimî arama kararı" dışında herhangi bir çalışma yapılmadığını ileri sürmüştür. Son olarak başvurucular, saldırının insanlığa karşı işlenen suç olarak kabul edilip failer bulununcaya kadar soruşturmaya devam edilmesi gerekirken dava zamanaşımı süresinin dolduğu gerekçesiyle kovuşturmayaya yer olmadığına dair karar verildiğini ve soruşturmanın başından itibaren etkili ve yeterli biçimde yürütülmediğini belirterek yaşam ve adil yargılanma haklarının ihlal edildiğini öne sürmüştür.

B. Değerlendirme

72. Anayasa'nın "*Kişinin dokunulmazlığı, maddî ve manevî varlığı*" kenar başlıklı 17. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

" Herkes, yaşama, maddî ve manevî varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir. "

73. Anayasa'nın "*Devletin temel amaç ve görevleri*" kenar başlıklı 5. maddesinin ilgili bölümü şöyledir:

"Devletin temel amaç ve görevleri, ... Cumhuriyeti ve demokrasiyi korumak, kişilerin ve toplumun refah, huzur ve mutluluğunu sağlamak; kişinin temel hak ve hürriyetlerini, sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmaya, insanın maddî ve manevî varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmaktır. "

74. Anayasa Mahkemesi, olayların başvuru tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (*Tahir Canan*, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucuların iddialarının özü, güvenlik güçlerinin yeterli denetim ve istihbarî çalışma yapmaması nedeniyle yakınlarının silahlı saldırı sonucu öldüğüne ve bu ölümlerle ilgili etkili ceza soruşturması yürütülmediğine ilişkindir. Bu nedenle iddialar, Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınan yaşam hakkı kapsamında incelenmiştir.

75. Yaşama hakkının doğal niteliği gereği, yaşamını kaybeden kişi açısından bu hakka yönelik bir başvuru ancak yaşanan ölüm olayı nedeniyle ölen kişinin mağdur olan yakınları tarafından yapılabilecektir (*Serpil Kerimoğlu ve diğerleri*, B. No: 2012/752, 17/9/2013, § 41). Başvurucular, başvuruya konu olayda yaşamını yitirenlerin annesi ve kardeşidir. Bu nedenle başvuruda başvuru ehliyeti açısından bir eksiklik bulunmamaktadır.

76. Bununla birlikte başvurunun başvuru yollarının tüketilmesi ve bu kuralla iç içe girmiş bulunan otuz günlük başvuru süresi kuralı bakımından da ayrı bir değerlendirmeye tabi tutulması gerekmektedir.

77. Anayasa'nın 148. maddesinin üçüncü fıkrası şöyledir:

"... Başvuruda bulunabilmek için olağan kanun yollarının tüketilmiş olması şarttır. "

78. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 45. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

“İhlale neden olduğu ileri sürülen işlem, eylem ya da ihmal için kanunda öngörülmiş idari ve yargısal başvuru yollarının tamamının bireysel başvuru yapılmadan önce tüketilmiş olması gerekir.”

79. 6216 sayılı Kanun’un “Bireysel başvuru usulü” kenar başlıklı 47. maddesinin (5) numaralı fıkrası şöyledir:

“Bireysel başvurunun, başvuru yollarının tüketildiği tarihten; başvuru yolu öngörülmemişse ihlalin öğrenildiği tarihten itibaren otuz gün içinde yapılması gerekir.”

80. Öncelikle belirtmek gerekir ki anılan Anayasa ve Kanun maddelerinde yer verilen kanun yollarının tüketilmesi koşulu, bireysel başvurunun temel hak ihlallerini önlemek için son ve olağanüstü bir çare olmasının doğal sonucudur (*Necati Gündüz ve Recep Gündüz*, B. No: 2012/1027, 12/2/2013, § 20).

81. Temel hak ve özgürlüklere saygı, devletin tüm organlarının anayasal ödevi olup bu ödevin ihmal edilmesi nedeniyle ortaya çıkan hak ihlallerinin düzeltilmesi idari ve yargısal makamların görevidir. Bu nedenle temel hak ve özgürlüklerin ihlal edildiği iddialarının öncelikle derece mahkemeleri önünde ileri sürülmesi, bu makamlar tarafından değerlendirilmesi ve bir çözüme kavuşturulması esastır (*Ayşe Zıraman ve Cennet Yeşilyurt*, B. No: 2012/403, 26/3/2013, § 16).

82. Tüketilmesi gereken başvuru yolları, başvuru yollarının şikâyetleri açısından makul bir başarı şansı sunabilecek ve bir çözüm sağlayabilecek nitelikteki kullanılabilir ve etkili başvuru yollarıdır. Ayrıca başvuru yollarını tüketme kuralı ne kesin ne şekli olarak uygulanabilir bir kural olup bu kurala uygunluğun denetlenmesinde somut başvurunun koşullarının dikkate alınması esastır. Bu anlamda yalnızca hukuk sisteminde birtakım başvuru yollarının varlığının değil aynı zamanda bunların uygulama şartları ile başvuru yollarının kişisel koşullarının gerçekçi bir biçimde ele alınması gerekmektedir. Bu nedenle başvuru yollarının kendisinden başvuru yollarının tüketilmesi noktasında beklenebilecek her şeyi yerine getirip getirmediğinin başvurunun özellikleri dikkate alınarak incelenmesi gerekir (*S.S.A.*, B. No: 2013/2355, 7/11/2013, § 28).

83. İhlal iddiasını değerlendirmeye ve ihlal tespiti yapıldığında yeterli giderimi sağlamaya imkân tanıyan bir başvuru yolunun bulunmaması hâlinde başvuru yollarının tüketilmesi kuralını uygulamak mümkün olmayacaktır (*Yasin Ağca*, B. No: 2014/13163, 11/5/2017, § 121). Böyle bir durumda başvuru yollarının ihlali öğrendikleri tarihten itibaren otuz gün içinde bireysel başvuruda bulunmaları gerekmektedir.

84. Başvurucunun şikâyeti konusunda çözüm sağlayabilecek etkili bir başvuru yolunun mevcut olması hâlinde öncelikle bireysel başvuruda bulunmak, dava ve başvurularını takip etmek için gerekli özeni gösterme yükümlülüğü bulunan başvuru yolları, en kısa sürede yetkili makamlara başvurmalıdır. Zira zaman geçtikçe delillerin kaybolma veya bozulma ihtimali artmakta, gerçeklerin ortaya çıkması zorlaşmaktadır.

85. Öte yandan şikâyeti yetkili makamlara iletmenin imkânsız veya önemli ölçüde güç olduğu durumlar -ki bu durumların neler olduğu her başvuruda olay ve olgular ile başvurunun tutumu nazara alınarak ayrıca değerlendirilmelidir- mevcutsa başvuru yollarının özen yükümlülüğünün ancak bahse konu durumların sona ermesinden itibaren başlayacağı kabul edilmelidir.

86. Yaşam hakkı ile ilgili bir soruşturmanın etkili olup olmadığı yönünden inceleme yapabilmek için -mutlak surette gerekli olmasa da- yürütülen soruşturmanın makul bir süreyi aşmaması şartıyla ilgili kamu makamları tarafından nasıl sonlandırılacağı beklenmesi, bireysel başvuru ile getirilen koruma mekanizmasının ikincil niteliğine uygun olacaktır (*Rahil Dink ve diğerleri*, B. No: 2012/848, 17/7/2014, § 76; *Hüseyin Caruş*, B. No: 2013/7812, 6/10/2015, § 46).

87. Diğer taraftan başvurucuların yetkili makamlara müracaat etmelerine rağmen doğal olmayan bir ölümle ilgili soruşturma başlatılmamışsa başlatılan soruşturmada ilerleme yoksa veya soruşturma artık etkisiz bir hâl almışsa başvuruculardan soruşturmanın sonucunu beklemelerini istemek makul olmayacaktır. Böyle bir durumda başvurucular, gerekli özeni göstermeli ve şikâyetini çok uzun süre geçirmeden Anayasa Mahkemesine sunabilmelidirler (*Rahil Dink ve diğerleri*, § 77). Zira soruşturmanın etkililiğini sağlayacak bir başvuru yolu bulunmamaktadır. O hâlde anılan ihlal iddiaları yönünden başvuru yollarının tüketilmesi gerekmemektedir (*Yasin Ağca*, § 121). Böyle bir durumda başvurucular, etkili bir soruşturma yürütülmediğinin farkına vardıkları veya varmaları gerektiği andan itibaren otuz gün içinde bireysel başvuruda bulunmalıdırlar. Doğal olarak başvurucuların etkili bir soruşturma yürütülmediğinin ne zaman farkına varmaları gerektiği her davanın şartlarına bağlı olarak değerlendirilecektir.

88. Soruşturmada ilerleme sağlanacağına dair umut verici gelişmeler ve gerçekçi varsayımlar bulunduğu ve soruşturmanın ilerlemesini sağlayıcı tedbirler alındığı sürece başvuruculardan başvuru yollarını tüketmeden bireysel başvuruda bulunmaları da beklenmemelidir. Ancak bu hâlde dahi soruşturmanın daha sonra etkisizleştiğini öğrenen başvurucular, durumun farkına vardıkları veya varmaları gerektiği andan itibaren süresi içinde bireysel başvuruda bulunmalıdırlar.

89. Son olarak ifade etmek gerekir ki soruşturmanın etkisizliğinin fark edildiği veya fark edilmesi gerektiği andan itibaren süresi içinde bireysel başvuru yapılmayıp zamanaşımı süresinin dolması nedeniyle kovuşturmayaya yer olmadığına dair karar verilmesinin beklenmesi hâlinde soruşturmaya konu olayın üzerinden geçen uzun zaman gerçeklerin ortaya çıkmasını zorlaştıracak ve neredeyse imkânsızlaştıracaktır. Böylesi bir durumda Anayasa Mahkemesi, devletin negatif ve pozitif yükümlülüklerine gerçekten uyup uymadığını inceleyemeyecek; yaşam hakkının usul boyutu yönünden yapacağı değerlendirmede yeniden yargılamaya karar veremeyecek ve şartları gerçekleştiğinde sadece ihlali tespit edip tazminata hükmedebilecektir. Oysa ölüm olayının sebep ve koşulları ile sorumluların tespitine imkân veren etkinlikte bir soruşturma yapılması ve gerektiği takdirde sorumluların caydırıcı bir ceza ile cezalandırılmaları için yeniden yargılamaya karar verilebilmesinin benzer yaşam hakkı ihlallerinin önlenmesinde oynadığı rolün büyüklüğü tartışılmazdır.

90. Somut olayda yaşanan elim hadiseyle ilgili resen soruşturma başlatılmış, ölü muayene ve otopsi işlemleri yapılmış, olayla ilgili bilgi sahibi olabilecek kişilerin ifadelerine başvurulmuş ve olay yerinden elde edilen mermi kovanlarıyla ilgili balistik rapor alınmıştır (bkz. §§ 10-19). Ancak "geçici olarak alıkonulan kovanların faili meçhul olaylarla karşılaştırılmasına ilişkin mukayese raporunun gönderilmesi" isteğine ilişkin DGM Cumhuriyet Başsavcılığınca Diyarbakır Kriminal Polis Laboratuvarına müzekkere yazılması -ki bu yazıya 9/8/2002 tarihinde cevap verilmiştir- sonrasında gerek DGM Cumhuriyet Başsavcılığınca gerekse Cumhuriyet Başsavcılığınca olayın aydınlatılmasına ve faillerin tespitine yönelik herhangi bir soruşturma işlemi yapılmamış, yalnızca faillerin tespitine çalışıldığı yönünde kolluk görevlilerince belli aralıklarla tutulan ve zamanla sıradan hâlde gelen tutanaklar soruşturma evrakları arasına alınmıştır.

91. V.İ. ile A.A.nın öldürülmeleri ile ilgili şikâyetlerini yetkili makamlara iletmede veya soruşturmanın etkisizliğiyle ilgili bireysel başvuru yapmada güçlük çektikleri yönünde herhangi bir iddiaları bulunmayan başvurucular, yaşanan elim olayla ilgili şikâyetlerini yetkili makamlara iletmemiş ve yetkili makamlardan soruşturmaya ilgili herhangi bir talepte -başvurucu Adle Azizoğlu'nun 14/10/2010 tarihinde vekili aracılığıyla soruşturma dosyasının fotokopisini istemesi hariç- bulunmamışlardır. Soruşturmada ilerleme sağlanacağına dair umut verici bir gelişme yaşanmamış ve soruşturmanın ilerlemesini

sağlayıcı bir tedbir de alınmamıştır. Buna rağmen en başından itibaren etkili ve yeterli bir soruşturma yürütülmediği gerekçesiyle kovuşturmaya yer olmadığına dair karara itiraz ederek soruşturmanın etkisizliğinin zaten farkında olduklarını ortaya koyan başvurucular, bireysel başvuru yapmak için kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verilmesini ve bu karara yaptıkları itirazın sonuçlanmasını beklemişlerdir. Yürütülen soruşturmanın etkisiz bir hâl alması nedeniyle soruşturma sonucunu beklemeleri gerekmeyen başvurucuların 26/9/2014 tarihinde yaptıkları başvuru, süresinde yapılmış bir başvuru olarak kabul edilemez.

92. Açıklanan nedenlerle başvurunun diğer kabul edilebilirlik şartları yönünden incelenmeksizin *süre aşımı* nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurunun *süre aşımı* nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucular üzerinde BIRAKILMASINA 24/1/2018 tarihinde OY BİRLİĞİYLE karar verildi.

Başkan
Burhan ÜSTÜN

Üye
Nuri NECİPOĞLU

Üye
Kadir ÖZKAYA

Üye
Rıdvan GÜLEÇ

Üye
Yusuf Şevki HAKYEMEZ